

ARAŞTIRMA

TOPLUMDAKİ HEMŞİRELİK İMAJİ: BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Şebnem ÇINAR*

Yurdanur DEMİR**

Alınış Tarihi:02.01.2008

Kabul Tarihi:28.05.2008

ÖZET

Bu çalışma, toplumun hemşirelik imajını ölçebilecek Türk toplumuna uygun bir ölçüm aracı geliştirmek ve bu aracın psikometrik özelliklerini saptamak amacıyla metodolojik olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, bir üniversite hastanesinin polikliniklerine başvuran 350 birey oluşturmuştur.

Hemşirelik İmajı Ölçeği (HİÖ) için oluşturulan 35 maddelik ölçek havuzundan, kapsam geçerliği sonucunda ve yapılan ön deneme uygulaması sonucunda madde çıkartılmamış, uzman görüş ve önerileri doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Ölçeğin bu haliyle madde toplam korelasyon değerleri 0.64 ile 0.30 arasında değişmektedir. Bu çalışmada HİÖ'nin madde-toplam korelasyon katsayısı 0.30 olarak kabul edilmiştir. Ancak 4 maddenin madde-toplam korelasyon katsayısı bu düzeyin altında bulunduğu için ölçekten çıkarılmış ve tekrarlanan madde ve güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.81'e yükselmiştir. Yapılan "test-tekrar test güvenilirliği" sonucunda iki ölçüm arasında korelasyon katsayısı 0.70 olarak bulunmuş olup, iki ölçüm arasında doğrusal ve kuvvetli bir ilişki saptanmıştır. Ölçeğin yapı-kavram geçerliği için yapılan "faktör analizi" sonucunda üç faktör elde edilmiştir. Bu faktörler; genel görünüm, iletişim ve mesleki ve eğitimsel nitelikler olarak isimlendirilmiştir.

Sonuç olarak, HİÖ'nin yüksek güvenilirlik ve geçerlik göstergelerine sahip bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, hemşirelik imajı ölçeği, geçerlik, güvenilirlik.

ABSTRACT

Nursing Image in Community: A Scale Development Study

This study was planned methodologically to develop a scale suitable to Turkish population that will measure the nursing image in community and to study its psychometric characteristics. A total of 350 individuals referred to polyclinics of the university hospital comprised the sampling of the research.

In the pool of 35 items produced for The Nursing Image Scale, as a result of the scope validity and the trial application performed, some items were not extracted and rearrangements were performed according to expert views and recommendations. Final scale's the total item-correlation values varied between 0.64 and 0.30. The total item-correlation coefficient of the Nursing Image Scale was accepted as 0.30 in this study. However, the total item-correlation coefficient of four items has been found lower than this level and extracted from the scale and as a result of repeated item analysis, scale's Cronbach alpha coefficient increased to 0.81. As a result of "reliability test-retest" performed, the correlation coefficient between two measurements was found as 0.70 and also a linear and powerful relationship was detected between them. As a result of a factor analysis carried out for structure-concept validity of the scale three factors were obtained. They were entitled as; general appearance, communication and occupational and educational characteristics.

Consequently, the Nursing Image Scale was a measurement tool with high reliability and validity measures.

Keywords: Nursing; nursing image scale, validity, reliability

* Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu (Araş.Gör.) e- mail: sebnemcinar@gmail.com

Tel: 0232 3881103

** Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu (Araş.Gör.)

GİRİŞ

Hemşirelik mesleği birey, aile ve topluma sunulan bir hizmettir. Bir mesleğin geçerli olan statüsü o mesleği oluşturan grubun toplumdaki imajı ile yakından bağlantılıdır ve meslek üyeleri için büyük önem taşır. İmaj, bir kimsenin, bir topluluğun kendisiyle ilgili olarak başkalarında yaratmak istediği ya da bıraktığı izlenimdir. Meslek imajı ise bir grubun toplum tarafından değerlendirilmesi ve bu değerlerin yaygın biçimde kabul edilmesidir (Emiroğlu 1995, Özcan 1990, Özsoy 2000).

Toplumun hemşirelik imajı hakkındaki görüşü, hemşirelik mesleğini ve meslek üyelerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Bireyler herhangi bir meslek üyesinde gördükleri veya yaşadıkları bir deneyimden yola çıkarak o meslek ve üyeleri hakkında bir sonuca varmaktadırlar. Nitekim, hakkında en fazla genelleme yapılan mesleklerden biri hemşirelik mesleğidir (Özcan 1990, Özsoy 2000). Genel olarak bakıldığında, dünyada 100-150 yıllık bir geçmişi olan hemşireliğin profesyonelleşmesini etkileyen faktörlerin içinde imajın önemli rolü olduğu bilinmektedir (Khorshid ve ark. 2005). Bu imajın içinde kadın olmak önemli bir etkidir. Hemşirelerin kadın olması hemşirelik mesleğinin bağımsızlığını, yasal, örgütsel, sosyal ve ekonomik haklarını olumsuz yönde etkilemiştir. Diğer yandan toplumun sevgi, şefkat, iyilik meleği özelliğinde hemşire beklentisi psikolojik bir baskı ile hemşireleri, bilimsel temelli sistematik düşünmeden alıkoymuş ve kendi mesleki sorun ve gereksinimlerini giderme ve haklarını arama güdülerine neden olmuştur. Hemşirelerin görevlerinin belirsizliği, farklı eğitim düzeylerinin olması, hemşirelerin amaç dışı roller üstlenmelerine de neden olmuştur. Bunun yanında, ücret, iş koşulları, otonomi düzeyi, mesleki risklerin fazla olması, kan ve atıklarla yakından temas gerektiren bir meslek olması gibi

nedenler toplumdaki hemşirelik imajını etkilemektedir (İnanç ve Üstünöz 1998, Özsoy 2000).

Hemşirelik hizmetlerinin sunum biçimi dolayısıyla hemşirelerin hasta ve sağlıklı bireylere hizmet verirken sergiledikleri davranışlar da toplumdaki bireylerin hemşirelik imajını etkilemektedir. 1992-1993 yıllarında “İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyelerinin Hemşireliğe İlişkin İmgeleri” incelenmiş, öğretim üyelerinin, hemşirelerin “kadın” ve “iyilik melekleri” olduğu önermesine %75.8 oranında katıldıkları, özellikle otonomi gerektiren rol ve işlevlere çekimser ya da olumsuz yaklaştıkları, hemşirelik temel eğitiminin üniversite ortamında yer almasının kabul gördüğü saptanmıştır (Taşocak 1997). Özsoy (2000) toplumdaki bireylerin gözünde hemşirelik imajının orta düzeyde olduğunu saptamıştır.

Toplumda yaşayan bireylerin yaşam biçimini etkileyen normlar, değerler, tutumlar aynı zamanda bireylerin meslek seçimini de etkiler. Bunun yanında, şu anda hasta olmayıp gelecekte potansiyel olarak hemşirelik hizmeti talep edecek müşteriler olması nedeniyle, toplumun gözünde hemşirelik imajının belirlenmesi ve değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Ancak araştırmaların hemşirelik mesleğine bilimsel katkıda bulunabilmesi, çalışmalarda kullanılan ölçüm araçlarının geçerli ve güvenilir olmasına bağlıdır. Nitekim, Türkiye dışında geliştirilen ölçeklerin doğrudan Türkçe’ye aktarılarak, geçerlik ve güvenilirlikleri ile ilgili yeterince çalışma yapılmadan araştırmalarda kullanılması araştırma sonuçları ile ilgili olumsuzluklara neden olabilmektedir. Bu sakıncaları ortadan kaldırabilmek için Türkçe’de faktör yapısı doğrulanmış, iç tutarlığı yüksek bulunmuş ölçeklere gereksinim vardır. Bu çalışmanın konu ile ilgili literatüre katkı sağlayacağı ve bu alanda çalışan araştırmacılara kullanabilecekleri bir araç sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı,

toplumdaki hemşirelik imajını ölçebilecek Türk toplumuna uygun bir ölçüm aracı geliştirmek ve bu aracın psikometrik özelliklerini saptamaktır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma metodolojik olarak planlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Haziran 2006 – Ocak 2007 tarihleri arasında bir üniversite hastanesinin polikliniklerine başvuran bireyler oluşturmuştur. Ölçek çalışmalarında faktör analizi yapabilmek için çalışma grubunun ölçek madde sayısının 10 katından az olmaması gerekmektedir (Akgül 1997). Araştırmanın evreninden olasılıksız örneklem yöntemi ile seçilmiş 18 yaş ve üzeri, soruları anlayıp yanıtlayabilecek durumda olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 350 birey araştırmanın örneklemi oluşturmuştur. Veriler yüz yüze görüşme tekniğiyle toplanmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasında “Birey Tanıtım Formu” ve “Hemşirelik İmajı Ölçeği (HİÖ)” kullanılmıştır. Birey Tanıtım Formunda, bireyin sosyo-demografik özellikleri ve hemşire bir yakını bulunma, şimdiye kadar herhangi bir hemşirelik hizmeti almış olma, refakatçi olarak hastanede kalma durumuna ilişkin yedi soru yer almaktadır. Bireylerin hemşirelik mesleği hakkında imajını belirlemek amacıyla kullanılmak üzere geliştirilen HİÖ'nin maddeleri, Özsoy (2000) tarafından anket formu şeklinde geliştirilmiş fakat psikometrik özellikleri incelenmemiştir. Nitekim, araştırmalarda kullanılan ölçüm araçlarının geçerli ve güvenilir olması oldukça önemlidir. Bu bilgiler doğrultusunda, Özsoy'dan izin alınarak bu anket formunun psikometrik özelliklerinin incelenmesi planlanmıştır.

Özsoy (2000) çalışmasında, anket formunun Cronbach alfa katsayısını 0.70 olarak bulmuştur. Özsoy (2000), ölçeğe uyguladığı bölünmüş madde çözümlenmesi analizi sonucunda, Split Half'ı birinci bölüm için 0.57, ikinci bölüm için ise 0.64 olarak bulmuştur. Geliştirilen

anket formunun kapsam geçerliliği için maddeler hemşirelik alanında uzman 8 öğretim üyesi tarafından incelenmiş ve uzmanların önerileri doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılarak 35 madde olarak anket formuna son şekli verilmiştir. Anket formu, 28 olumlu, 7 olumsuz ifadeden oluşmuştur. Ölçüm aracı, likert tipi bir ölçektir. Bireyler hemşirelik mesleği imajına yönelik görüşlerini 35 maddeden oluşan, 3 tepki kategorili likert ölçeğini kullanarak tanımlamışlardır. Toplumdaki kişilerin hemşirelik imajını belirlemek için kullanılan ifadeler şöyle puanlanmıştır: “Katılıyorum” (3 puan), “Kısmen Katılıyorum” (2 puan), “Katılmıyorum” (1 puan). Bu ölçekte bulunan ters yapıdaki maddelerin veri kodlaması ve değerlendirilmesinde ters yol izlenerek “Katılıyorum” (1 puan), “Kısmen Katılıyorum” (2 puan), “Katılmıyorum” (3 puan) olarak puanlandırılmaktadır. Bu nedenle beş dereceli Likert tipi hazırlanan bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 35, en yüksek puan ise 105'dir. Toplam puanın yükselmesi hemşirelik imajının olumlu olduğunu göstermektedir (Özsoy 2000).

Verilerin analizi The Statistice Package for Social Sciences (SPSS) 15.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. HİÖ'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının analizinde; geçerlik çalışmasına yönelik olarak, “Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis)”, “Bağımsız Gruplar İçin t-testi” analizleri kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasına yönelik olarak, “standart hata”, “madde-toplam korelasyon katsayısı”, “Cronbach alfa katsayısı” ve çalışma grubunun içinden seçilen ve sonradan tekrar ulaşılabilen 45 hastaya ilk uygulamadan iki hafta sonra iki değerlendirme arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla test-tekrar test yöntemi için “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” hesaplanmıştır (Demir ve Eşer 2005, Erkuş 2003, Özgüven 2000).

Araştırmanın yürütülmesi için; üniversite hastanesi ve Hemşirelik Yüksekokulu Bilimsel Etik Kurul'undan yazılı izin, araştırmaya katılan tüm hastalardan sözel onam alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan bireylerin %57.1'inin erkek, yaş ortalamasının 51.12 ± 17.77 , %34.3'ünün 20-43 yaş grubunda, %73.1'inin evli, %58.9'unun ilköğretim mezunu olduğu saptanmıştır. Bireylerin %38.2'inin hemşire bir yakını olduğu, %57.1'inin daha önce hemşirelik hizmeti aldığı, %13.5'inin ise hastanede bir yakınının yanında refakatçi olarak kaldığı belirlenmiştir.

Ölçme aracının amaca hizmet etmesi, onun ölçmek istediği özelliği doğrulukla ölçmesiyle yakından ilişkilidir. Doğru ve güvenilir bir ölçüm yapamayan ya da doğru ölçüm yapıp, kullanıma amacına hizmet etmeyen bir ölçme aracının kullanılması uygun değildir. Bu durum ölçme araçlarının güvenilirliğinin ve geçerliğinin birlikte ele alınmasını gerekli kılar (Erkuş 2003, Tekin 2000). Bu bilgiler doğrultusunda, HİÖ'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Hemşirelik İmajı Ölçeği Güvenirlik Analizlerinin Değerlendirilmesi

Toplumdaki bireylerin hemşirelik mesleği hakkındaki imajını ölçebilmek amacıyla geliştirilen HİÖ'nin güvenilirliğini saptamaya yönelik ölçeğin standart hatası, iç tutarlılığı ve zamana göre değişmezlik tekniklerinden yararlanılmıştır. HİÖ'nin iç tutarlılığını belirlemede madde çözümü yapılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda, 35 maddelik HİÖ için iç tutarlılık katsayısını gösteren Cronbach alfa katsayısı 0.75 olarak saptanmıştır. Bu değer kabul edilebilir düzeyde bulunmuş olup, maddeler birbirleriyle ilişki göstermektedir. Madde analizi ile madde toplam test korelasyon katsayılarının hangi ölçütün altına düşüncü güvenirliliğin yetersiz sayılacağı hakkında bir standart vermenin güç olduğu belirtilmekte, bu düzeyin araştırmanın amacına ve yapılan ölçmenin niteliğine göre değişeceği bildirilmektedir. Madde toplam test korelasyon katsayısının hangi ölçütün altına düşüncü güvenirliliğinin yetersiz sayılacağı konusunda belirli bir standart olmamakla birlikte, bazı kaynaklara göre, 0.50'den küçük katsayısı olan maddelerin güvenirliliğinden kuşku duyulması gerekirken (Karasar 1995), bazı kaynaklara göre ise, bu katsayı 0.30'un üzerinde olmalıdır (Tezbaşaran 1997). Belirli bir düzeyden daha düşük güvenirliliği olan maddeler, çoğu kez toplam puan hesabından çıkartılır ve daha sonraki benzeri ölçümlerde bu maddeler ölçüm aracına alınmaz (Tezbaşaran 1997).

Bu çalışmada, HİÖ'nin madde-toplam korelasyon katsayısı için 0.30 düzeyi güvenirlilik düzeyi olarak kabul edilmiştir. Ölçeğin 16, 22, 30 ve 31.maddelerinin madde-toplam korelasyon katsayısı 0.30'un altında bulunmuştur. Bu nedenle, ölçeğin güvenirliliğinin artırılması ve madde ayırt ediciliğinin daha güçlü olması için bu maddeler ölçekten çıkarılarak ikinci kez madde-toplam korelasyon analizi yapılmasına karar verilmiştir.

Tablo 1. 31 Maddelik Hemşirelik İmajı Ölçeği'nin Madde - Toplam Puan Korelasyonları

Madde	X± SS	Madde-Toplam Puan Korelasyonları	MaddeÇıkarıldığında Cronbach alfa Güvenirlik Katsayısı
Madde 1	2.82±0.40	0.38	0.80
Madde 2	2.56±0.62	0.55	0.80
Madde 3	2.48±0.66	0.48	0.80
Madde 4	2.36±0.76	0.30	0.81
Madde 5	2.54±0.60	0.36	0.74
Madde 6	2.24±0.78	0.38	0.76
Madde 7	2.60±0.59	0.64	0.79
Madde 8	2.57±0.67	0.55	0.79
Madde 9	2.56±0.69	0.54	0.80
Madde 10	2.68±0.58	0.53	0.80
Madde 11	2.38±0.73	0.38	0.80
Madde 12	2.68±0.53	0.59	0.79
Madde 13	2.29±0.73	0.37	0.81
Madde 14	2.56±0.76	0.33	0.80
Madde 15	2.18±0.85	0.38	0.80
Madde 17	2.90±0.39	0.34	0.81
Madde 18	2.66±0.69	0.48	0.78
Madde 19	2.53±0.76	0.31	0.80
Madde 20	2.59±0.69	0.37	0.80
Madde 21	2.42±0.77	0.35	0.81
Madde 23	2.05±0.80	0.31	0.81
Madde 24	2.90±0.28	0.30	0.80
Madde 25	2.88±0.32	0.34	0.81
Madde 26	2.83±0.45	0.37	0.81
Madde 27	2.83±0.45	0.32	0.81
Madde 28	2.29±0.85	0.38	0.82
Madde 29	2.72±0.62	0.37	0.81
Madde 32	2.46±0.65	0.62	0.79
Madde 33	2.10±0.75	0.33	0.75
Madde 34	2.43±0.75	0.32	0.80
Madde 35	2.35±0.85	0.33	0.81
n: 350		Toplam Cronbach alfa Katsayısı: 0.81	

Tablo 1 incelendiğinde, HIÖ'nin 16, 22, 30 ve 31. maddeleri çıkarılarak tekrarlanan güvenilirlik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.81'e yükselmiştir. Ölçüm araçlarının sahip olması gereken Cronbach alfa katsayısının en az 0.70 olması gerektiği belirtilmektedir (Özgüven 2000). Ölçeğin alfa katsayısı bir ölçek için kabul edilebilecek düzeyde bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeğin kendi içinde tutarlı olduğunu

göstermekte olup, ölçekte bulunan maddeler birbirleriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluşmaktadır.

HIÖ'nde ikinci kez yapılan madde analizi sonucunda ölçeğin bu haliyle en düşük madde-ölçek korelasyon değeri 0.30'dur. Madde-toplam korelasyon değerleri 0.64-0.30 arasında değişmektedir. Madde toplam korelasyon değerlendirmesi yapılan ölçekte en düşük

madde-toplam korelasyonuna sahip maddeler; 0.30 ile madde 4 (Hemşireler otoriter ve sert görünüşlü insanlardır) ve madde 24 (Hemşirelik bakımı, hastaların iyileşmesinde yaşamsal öneme sahiptir) tür. Bu maddelerin Cronbach alfa katsayısı sırasıyla; 0.80 ve 0.81'dir. Ölçekte en yüksek madde-toplam korelasyonu 0.64 ile madde 7 (Hemşireler insanları dinler) dir. Bu maddenin Cronbach alfa katsayısı ise 0.80'dir (Tablo 1).

Araştırmalarda kullanılabilir ölçüm araçları için öngörülen güvenilirlik düzeyinin 0.70 olduğu (Demir ve Eşer 2005, Erkuş 2003, Özgüven 2000, Tezbaşaran 1997) ve ölçeğin tüm maddelerinin madde toplam korelasyon katsayısının 0.30'un üzerinde bulunduğu dikkate alınırsa ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yeterli olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, yapılan madde analizi sonucunda ölçek maddelerinin güvenilir olduğu karar verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan bireylerin ölçekte yer alan ve güvenilirlik analizleri sonucunda geriye kalan 31 maddeye yönelik verilen yanıtların ortalama, standart hata ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Bu haliyle ölçeğin toplam puan ortalaması 74.29 ± 7.20 olarak bulunmuş olup, minimum puanı 51.00, maximum puanı 85.00 ve standart hatası 0.38'dir. Ayrıca, çarpıklık (skewness) değeri: -0.88, skewness standart hatası:0.52'dir. Diklik

(kurtosis) değeri:0.859, kurtosis standart hatası:0.54'dür.

Ölçeğin tümünün çarpıklık (skewness) katsayıları değerlendirildiğinde, çarpıklık katsayısı -1.76 olarak bulunmuştur. Bu çarpıklık katsayısı ± 1.96 değerleri içinde yer aldığından anlamlı kabul edilmez ($p < 0.05$). Ölçeğin tümünün sola çarpık olduğu görülmektedir. Bu da ölçeğin tümünün puan ortalamalarının medyandan küçük olduğunu göstermektedir. 31 maddelik ölçeğin tümünün diklik (kurtosis) katsayıları değerlendirildiğinde, çarpıklık katsayısı 1.57 olarak bulunmuştur. Bu çarpıklık katsayısı ± 1.96 değerleri içinde yer aldığından anlamlı kabul edilmez ($p < 0.05$). Bu durum, ölçeğin tümünün puan dağılımlarının normal dağılım içinde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin normal dağılım eğrisi içinde bulunduğu söylenebilir. Dolayısıyla, bu sonuçlar, HİÖ'nin güvenilir olduğunun göstergesidir.

Yapılan bir ölçmede kullanılabilir güvenilirlik ölçütlerinden biri de zamana göre değişmezliktir. Test-tekrar test güvenilirliği bir ölçme aracının uygulamadan uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme, zamana göre değişmezlik gösterebilme gücüdür (Tezbaşaran 1997). Bu çalışmada da ölçeğin güvenilirliğine ilişkin iki uygulama arasında tutarlılık (zamana göre değişmezlik) özelliği incelenmiştir.

Tablo 2. Hemşirelik İmajı Ölçeğinin Test-Tekrar Test Uygulaması Sonucu Korelasyon Katsayıları

	Uygulama	S	X	SS	r	P
1.Faktör	1	45	41.66	4.84	0.65	0.00
	2	45	39.26	4.52		
2. Faktör	1	45	23.95	2.84	0.77	0.00
	2	45	24.53	2.29		
3. Faktör	1	45	34.58	3.52	0.78	0.00
	2	45	43.52	2.98		
Ölçek Toplamı	1	45	89.36	7.07	0.70	0.00
	2	45	87.84	6.99		

HİÖ'nin güvenilirlik sınavında test-tekrar test güvenilirlik ölçütü için çalışmaya katılan ve sonradan tekrar ulaşılabilen 45 hastaya, verilerin toplanması bittikten sonra, ilk test uygulamasından yaklaşık iki hafta sonra ölçek tekrar uygulanmıştır. Tablo 2 incelendiğinde, iki değerlendirme arasında yapılan korelasyon analizinde $p=0.01$ düzeyinde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir ($r=0.70$, $p=0.00$). Bunun yanında, ölçeğin son haline uygulanan faktör analizi sonucunda belirlenen üç alt boyut için de iki uygulama arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p=0.00$).

Korelasyon katsayısının gücüne bakıldığında; 0.70-0.89 düzeyi yüksek ilişki olarak tanımlanmakta olup, bu çalışmada da iki ölçüm arasında yüksek ilişki gücünden söz etmek mümkündür. Yeni geliştirilmiş ölçekler için test-tekrar test yönteminde korelasyon katsayısı 0.70 kabul edilebilir düzeydir (Erkuş 2003, Özgüven 2000). Bu sonuca dayanarak, ölçek, değişik zamanlarda yinelemeli ölçümlerde, benzer ölçüm değerlerini sağlama özelliğine sahiptir. Dolayısıyla ölçme aracı güvenilir olarak kabul edilebilir.

Hemşirelik İmajı Ölçeği Geçerlik Analizlerinin Değerlendirilmesi

Bir ölçme aracının güvenilirlik ile birlikte önemli teknik özelliklerinden biri de geçerliğidir. Geçerlik, bir ölçme

aracının geliştirildiği amaca hizmet derecesidir (Akgül 1997). HİÖ'nin geçerlik çalışmasına yönelik olarak; ölçeğin yapı-kavram geçerliği ve alt-üst %27'lik grup karşılaştırması tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu analizlerin sonucu aşağıda yer almaktadır.

HİÖ'nin yapı-kavram geçerliğini değerlendirmede, açıklayıcı faktör analizi kullanılmıştır (Özgüven 2000). Faktör analizi uygulanırken örneklem tutarlılığı (yeterliliği) dikkate alınması gereken önemli konulardandır. Analizlerde, örneklemin yeterliğinin saptanmasında Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmaktadır. KMO ölçütünün 0.70-0.79 arasında olduğunda iyi olduğu belirtilmektedir. İyi bir faktör analizi için KMO değerinin 0.60'ın üzerinde olması beklenir (Akgül 1997). HİÖ'nin KMO katsayısı ile hesaplanan örneklem yeterliliği 0.74 ve Barlet testi sonucu ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=32.79$, $p=0.00$). Elde edilen bulgular faktör analizini gerçekleştirebilmek için üzerinde çalışılan örneklem büyüklüğünün yeterli ve verilerin analize uygun olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemeye yönelik yapılan madde analizi sonucunda 31 maddeye indirgenen ölçeğin maddelerine verilen puanlara faktör yapısını incelemek amacıyla Temel Bileşenler Çözümlemesi ve Varimax rotasyon yöntemi uygulanmıştır.

Tablo 3. Hemşire İmaj Ölçeği'nin Faktör Yapısı ve Madde Faktör Yükleri

Maddeler	Maddelerin Faktör Yükü		
	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3
Madde 1	0.53		
Madde 2	0.70		
Madde 3	0.61		
Madde 4	0.44		
Madde 5	0.35		
Madde 6	0.32		
Madde 33	0.40		
Madde 7		0.77	
Madde 8		0.70	
Madde 9		0.66	

Madde 10		0.42	
Madde 11		0.62	
Madde 12		0.49	
Madde 14			0.30
Madde 17			0.37
Madde 18			0.56
Madde 23			0.30
Madde 32			0.73
Madde 34			0.40
Madde 15			0.48
Madde 19			0.47
Madde 20			0.53
Madde 21			0.61
Madde 24			0.30
Madde 25			0.39
Madde 26			0.42
Madde 27			0.32
Madde 28			0.46
Özdeğer	1.8	3.1	5.5
Açıklanan Varyans	6.2	10.9	19.2
KMO Testi		0.74	
Bartlett's Testi	32.7	p=0.00	

Tablo 3’de görüldüğü gibi ortaya çıkan en büyük faktör, varyansın %19.2’sini açıklayabilen (en yakın olan ikinci faktörün yaklaşık 2 katı özdeğere sahip olduğu) 3. faktördür. Bu faktöre yüklenen maddelerin Cronbach alfa katsayısı 0.75’dir. İkinci sırada yer alan faktör, varyansın %10.9’unu açıklamaktadır. Bu faktöre yüklenen maddelerin Cronbach alfa katsayısı 0.74’dür. Birinci sırada yer alan faktör, varyansın %6.2’sini açıklamaktadır. Bu faktöre yüklenen maddelerin Cronbach alfa katsayısı 0.60’dır. Böylece elde edilen üç faktörün açıkladığı toplam varyans %36.4 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tümünün Cronbach alfası 0.81 olarak saptanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda, HİÖ’nin maddeleri için faktör yükü açısından kesme noktası 0.30 olarak alınmıştır (Demir ve Eşer 2005, Erkuş 2003, Özgüven 2000, Tezbaşaran 1997) Nitekim, ölçeği oluşturan maddelerden 13.(0.11), 29.(0.18) ve 35.(0.22) maddelerin faktör yükü bu düzeyin altında bulunduğu için ölçekten

çıkarılmıştır. Ölçek son haliyle 28 maddeden oluşmuştur.

Faktör analizinde faktör sayılarını belirlemenin çeşitli yöntemleri vardır. Bunlardan en sık kullanılanı, Kaiser-Guttman kuralı olarak bilinen ve özdeğeri 1.00’dan büyük olan faktörlerin yorumlamaya alınması tekniğidir (Akgül 1997). Bunun yanında hangi maddenin hangi faktöre ait olduğunu belirlemede ölçüt; bir faktör ile madde arasındaki ilişkinin derecesini gösteren faktör yüküdür. Faktör örüntüsünün oluşturulmasında ise, 0.30-0.40 arasında değişen faktör yüklerinin alt kesme noktası alınabileceği belirtilmektedir (Özgüven 2000, Nunnally and Bernstein 1994, Tabachnick and Fidell 1996). Bu çalışmada da faktör sayılarının belirlenmesinde; bir maddenin yalnızca bir faktörde en az 0.30 faktör yükü ile yer alması ve birden çok faktörde yer alan bir maddenin faktörlerden birindeki yükünün diğerinden en az 0.10’ dan daha büyük olması ilkesi benimsenmiştir. Bununla birlikte, özdeğeri en az 1 ve üzeri olan faktörler yorumlamaya alınmıştır.

Bu çalışmada, ölçeğin geliştirilme aşamasında faktör analizinden yararlanılması ve üç faktörlü bir yapıya kavuşturulması varolan haliyle ölçeğin ölçtüğü “Hemşirelik İmajı” değişkenin üç faktörlü bir yapı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, yüksek iç tutarlık katsayıları da maddelerin aynı şeyi, aynı yönde ölçtüğüne dolayısıyla, maddelerin aynı kapsamı yansıttığına da dolaylı kanıt oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi ölçekteki tüm ölçümler üç faktöre yüklenmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının isimlendirilmesinde araştırmacıların yanı sıra hemşirelik alanında uzman dört öğretim üyesinden görüş alınmış ve Özsoy’un (2000) çalışması da dikkate alınarak yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda birinci faktör altında toplanan maddeler

incelendiğinde; bu ifadelerin fiziksel imajla ilgili olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu faktör “Genel Görünüm” olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktör altında toplanan maddeler incelendiğinde, bu maddelerin hemşirelik mesleğinin iletişim alanını oluşturduğu belirlenmiştir. Bu nedenle bu faktör “İletişim” olarak isimlendirilmiştir. Üçüncü faktörde toplanan maddelere bakıldığında ise, bu maddelerin hemşirelik mesleğinin mesleki ve eğitimsel özelliklerini oluşturduğu görülmektedir. Bu nedenle bu faktör “Mesleki ve Eğitimsel Nitelikler” olarak isimlendirilmiştir.

Sonuç olarak, ölçeğin Temel Bileşenler Analizi ile elde edilen faktör yapısının yapı-kavram geçerliğine sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. Hemşirelik İmajı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Tanımlayıcı Özellikleri

Ölçek Alt Boyutları	Madde Sayısı	Cronbach alfa Katsayısı
Genel Görünüm	7	0.60
İletişim	6	0.74
Mesleki ve Eğitimsel Nitelikler	15	0.75
Ölçek Toplam	28	0.81

Tablo 5. Hemşirelik İmajı Ölçeği'nin Alt-Üst %27'lik Grup Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt-üst %27'lik Gruplar	S	X	Ss
Üst Grup	95	94.94	1.98
Alt Grup	95	77.76	5.06
	t=30.79	p=0.00	

Bu çalışmada, alt-üst %27'lik grup ortalamalarının karşılaştırılması için yapılan “bağımsız gruplar için t-testi” analizinde iki grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (t=30.79, p=0.00) (Tablo 5). Dolayısıyla, HİÖ'nin toplam puanı yüksek ve düşük grupları ayırt edebildiği görülmektedir. Bu sonuç ölçeğin yapı geçerliği için bir kanıt oluşturmaktadır (Erkuş 2003).

HİÖ'nin geçerliğine ilişkin uygulanan kapsam geçerliği, faktör analizi ve alt-üst %27'lik grup orta-

lamaları karşılaştırılması analizleri sonucuna dayanarak ölçeğin geçerli bir ölçek olduğuna karar verilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

35 maddelik ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.75 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bu haliyle madde toplam korelasyon değerleri 0.64 ile 0.30 arasında değişmektedir. Ancak ölçeğin dört maddesinin madde-toplam korelasyon katsayısı istenen düzeyin altında bulunmuştur. Bu maddeler çıkarılarak tekrarlanan madde ve güvenilirlik analizi

sonucunda ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.81'e yükselmiştir. Madde toplam korelasyon katsayısının 0.64–0.30 arasında olduğu saptanmıştır.

Yapılan test-tekrar test güvenilirliği sonucunda iki ölçüm arasında korelasyon katsayısı 0.70 olarak bulunmuş, iki ölçüm arasında doğrusal ve kuvvetli bir ilişki saptanmıştır.

Ölçeğin yapı-kavram geçerliği için yapılan faktör analizi sonucunda üç faktör elde edilmiştir. Bu faktörler; genel görünüm, iletişim ve mesleki ve eğitimsel nitelikler olarak isimlendirilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliğinin sınanması için ölçeğin alt-üst %27'lik grup ortalamaları karşılaştırılması sonucunda

iki grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Sonuç olarak; toplumdaki bireylerin hemşirelik mesleği imajını ölçebilmek amacıyla geliştirilen HİÖ son haliyle 28 maddeden oluşmuş, yeterli geçerlik ve güvenilirlik göstergelerine sahip bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda;

HİÖ'nin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, sosyal statü, etnik grup v.b değişkenlerle tekrar sınanması, ölçeğin toplumun hemşirelik mesleği hakkındaki imajını belirlemek amacı ile yapılacak araştırmalarda kullanılabileceği önerilebilir.

KAYNAKLAR

Akgül A (1997). Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri. Yükseköğretim Kurulu Matbaası, Ankara,169-178, 492-586.

Demir Y, Eşer İ (2005). Hastaların Hemşirelik Hizmetlerinden Memnuniyetlerine İlişkin Bir Ölçek Çalışması. Modern Hastane Yönetimi Dergisi Ocak Şubat Mart:32-42.

Emiroğlu ON (1995). Sağlık personelinin ve toplumun hemşirelik imajı. IV Ulusal Hemşirelik Kongresi, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu, 15-17 Kasım, Ankara.

Erkuş A (2003). Psikometri Üzerine Yazılar. 1. Baskı, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.

İnanç N, Üstünöz A (1998). Kadın güç ve hemşirelik. Hemşirelik Forumu 1(2): 65-70.

Karasar N (1995). Bilimsel Araştırma Yöntemi. 7. Baskı, Sim Matbaası, Ankara. 147-153.

Karasar N (1995). Bilimsel Araştırma Yöntemi. 7. Baskı, Sim Matbaası, Ankara. 147-153.

Khorshid L, Eşer İ, Çınar Ş ve ark. (2005). Öğrencilerin Toplumdaki Hemşirelik İmajına İlişkin Görüşleri Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi Özel Sayı (21): 581-588.

Nunnally JC, Bernstein IH (1994). Psychometric theory (3rd ed.). New York, McGraw-Hill Inc.

Özcan A, Özgür H (1990). Hemşirelerin mesleki benliklerini algılayışları. II. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildirileri Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu, İzmir. 226-232.

Özguven İE (2000). Psikolojik Testler. 4. Baskı, PDREM Yayınları, Ankara, 83-119.

Özsoy SA (2000). Toplumda Hemşirelik İmajının Belirlenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 16: 1-19.

Tabachnick BG, Fidell LS (1996). Using multivariate statistics (3rd ed.). New York. Harper Collins College Publishers.

Taşocak G (1997). İstanbul Üniversitesi'ndeki öğretim üyelerinin hemşireliğe ilişkin imgeleri. III. Hemşirelik Eğitim Sempozyumu, İstanbul Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek okulu, İstanbul. 267-78

Tekin H (2000). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Gözden Geçirilmiş 14. Baskı, Yargı Yayınları, Ankara.

Tezbaşaran A (1997). Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu. 2.Baskı, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.